

Watervogels Zoete Rijkswateren 1994/95

■ *Het telseizoen 1995/96 is nog volop aan de gang, maar nu al kan gesteld worden dat het geen doorsnee is. In het najaar werden uitzonderlijke hoge aantallen herbivore watervogels (o.a. Kleine Zwanen en Meerkoeten) op de Randmeren gezien. Daarna kwam de winter met langdurige vorst en in sommige regio's sneeuw, met als gevolg hogere aantallen (8000 Nonnetjes alleen al op het IJsselmeer) of juist lagere aantallen (wie heeft er Kieviten gezien in januari?) en bijna voor alle soorten een afwijkend verspreidingspatroon. In dit nummer worden de eerste resultaten van de tellingen van het seizoen 1994/1995 gepresenteerd; zoals eenieder zich zal herinneren de winter met de zeer hoge waterstanden in de grote rivieren. Een eerste overzicht.*

In tabel 1 staan maximum aantallen van karakteristieke soorten in de totale Zoete Rijkswateren in de periode september t/m april van de seizoenen 1992/93 t/m 1994/95. Ook de maanden waarin deze maxima zijn gezien worden gegeven. De grootste aantallen Futen worden in augustus-september waargenomen. Het betreft hier met name ruiende exemplaren in het IJsselmeergebied en in toenemende mate in het Volkerakmeer (figuur 1). Hoewel deze ruiconcentraties nog steeds zeer aanzienlijk zijn en uniek in Europa, blijkt uit het overzicht dat de aantallen in de afgelopen drie seizoenen duidelijk zijn afgenomen.

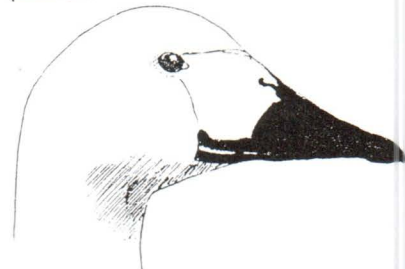
De hoogste aantallen Aalscholvers worden eveneens in het najaar aangetroffen, met maxima in septem-

ber-oktober. Het gaat dan om eigen broedvogels en doortrekkers uit Denemarken. Hoewel het aantal broedparen in Nederland in 1994 een flinke terugslag meemaakte is dat in de najaarsaantallen niet terug te vinden.

De aantallen in de Zoete Rijkswateren ruiende Knobbelzwanen nemen de laatste jaren flink toe, de grootste aantallen bevinden zich in het IJsselmeergebied en het Volkerakmeer. In werkelijkheid zijn de aantallen waarschijnlijk nog aanzienlijk hoger omdat we geen of maar beperkt zomertellingen hebben van het Haringvliet/Hollands Diep en verschillende Randmeren.

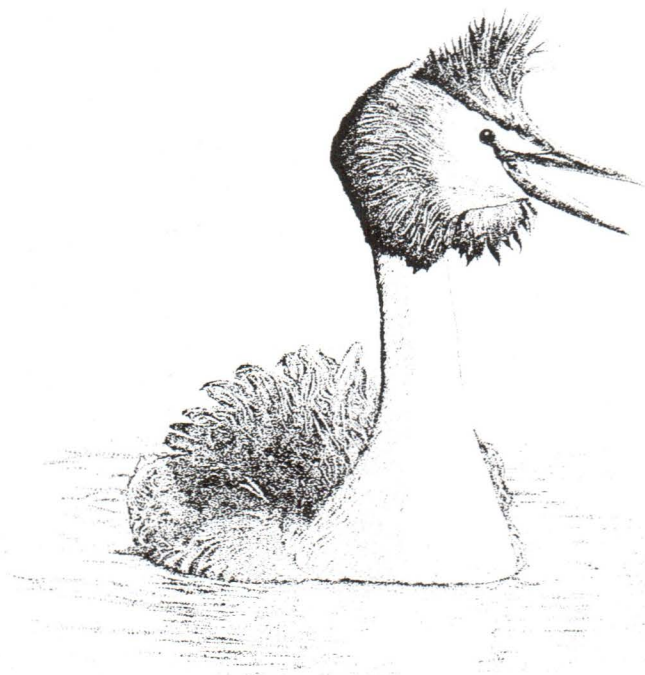
De maxima van de Kleine Zwaan in de Zoete Rijkswateren vallen in de winter, wanneer de meeste exem-

plaren op grasland zijn te vinden, waaronder de uiterwaarden van de Grote Rivieren. In oktober en november zijn ze ook (en de laatste jaren gelukkig in toenemende mate) op de Randmeren en elders in het IJsselmeergebied te vinden, waar ze foerageren op de (teruggekeerde) waterplanten.

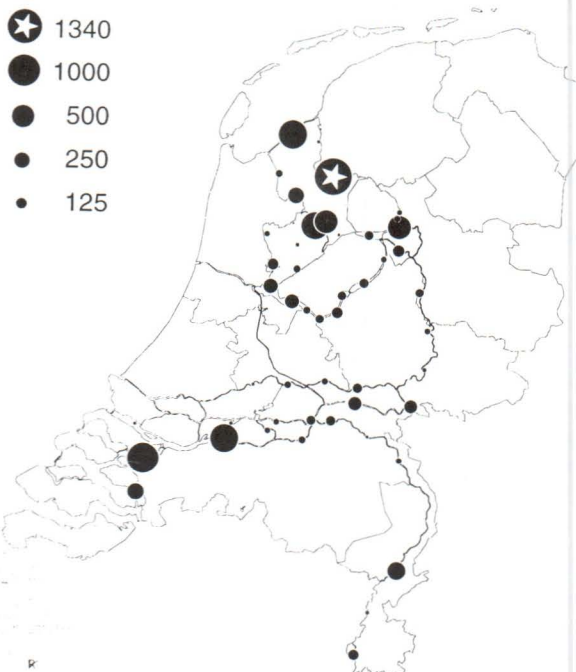

Kleine Zwaan (H. van Diek)

Van de zwemenden zijn de aantallen van Smient, Krakeend, Wintertaling en Wilde Eend niet opmerkelijk veranderd in de afgelopen drie seizoenen, terwijl de Slobeend duidelijk is afgenomen. Als we kijken naar een wat langere tijdsperiode blijken de aantallen overwinterende Wilde Eenden (geleidelijk) en Smienten (sterk) zijn toegenomen (Januaritellingen, figuur 2). Betrouwbare uitspraken over trends zijn alleen te maken als er gegevens van langere tijdperiodes bekend zijn. Van de duikeenden zijn de aantallen bij de Tafelend na een wat hoger aantal in 1992/93 in de daaropvolgende twee seizoenen vergelijkbaar. De aantallen Kuif- en Toppereenden ontlopen elkaar niet zoveel en worden beide ge-

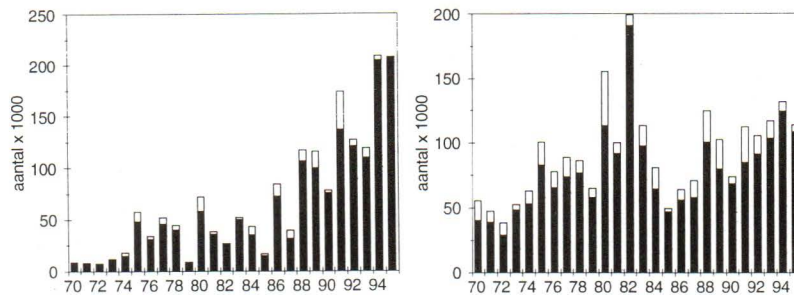
Fuut (C.M. Vlug-Kempen)

Figuur 1. Verspreiding van de Fuut in de Zoete Rijkswateren, september 1994.

Tabel 1. Maxima van enkele karakteristieke soorten in de Zoete Rijkswateren in september t/m april 1992/93 t/m 1994/95 (tussen haakjes de maand van het maximum).

Soort	92/93	mnd	93/94	mnd	94/95	mnd
Fuut	15.998	aug	11.899	sep	9.373	sep
Aalscholver	23.302	okt	17.827	sep	21.732	sep
Knobbelzwaan	5.891	jun	6.473	jul	10.005	mei
Kleine Zwaan	3.769	dec	5.159	jan	3.780	jan
Smient	200.960	dec	195.179	jan	207.377	jan
Krakeend	3.437	dec	3.727	nov	3.794	okt
Wintertaling	8.372	dec	7.566	nov	8.187	jan
Wilde Eend	102.368	dec	115.410	jan	101.004	jan
Slobeend	5.918	sep	4.239	okt	2.681	nov
Tafeleend	59.598	dec	51.026	jan	51.281	dec
Kuifeend	154.232	dec	139.351	nov	129.357	jan
Toppereend	184.610	dec	144.534	dec	139.382	jan
Brilduiker	7.792	dec	12.267	dec	5.190	dec
Nonnetje	1.580	jan	1.848	feb	894	jan
Grote Zaagbek	5.692	jan	4.549	feb	3.899	jan
Meerkoet	91.669	okt	91.217	dec	91.093	jan
Kievit	269.667	dec	77.225	nov	123.061	feb
Kokmeeuw	118.413	jan	165.503	jan	142.074	feb

Figuur 2. Aantallen Smienten (links) en Wilde Eenden (rechts) in de Zoete Rijkswateren in januari 1970-94. Zwart zijn de getelde aantallen, wit is inclusief schattingen voor niet getelde gebieden.

kenmerkt door een teruglopende tendens. In hoeverre deze patronen te maken hebben met een lage stand van driehoeksmosselen, zoals gerapporteerd voor het IJsselmeergebied, zal door nadere analyses duidelijk moeten worden.

Dat het seizoen 1993/94 voor de Brilduiker een echt topjaar was blijkt uit tabel 1. Het lijkt erop dat de hoge aantallen in Nederland niet alleen door de condities hier te lande zijn te verklaren, maar ook door die ten noorden en oosten van ons land. De maximum aantallen van de Meerkoet zijn opmerkelijk stabiel. Hoewel in het najaar al grote aantallen foeragerend op waterplanten kunnen worden aangetroffen, wordt de piek in de Zoete Rijkswateren in de winter bereikt, wanneer vooral op grasland wordt gefoerageerd.

De Kievit is zeer weersgevoelig en de aantallen laten dan ook grote schommelingen zien. De aantallen in 1992/93 waren opmerkelijk hoger dan daarna. Terwijl het maximum voor de Kokmeeuw normaal in januari wordt vastgesteld viel deze in 1994/95 in februari. Het is goed denkbaar dat dit met de hoge waterstanden van dat seizoen te maken heeft gehad, waarbij ná de hoogste waterstanden grote aantallen meeuwen op de drassige uiterwaarden kwamen foerageren.

Marc van Roomen

Kort projectnieuws 2

Zoete Rijkswaterentellingen

Op het moment van schrijven wordt de laatste hand gelegd aan het rapport met de resultaten van 1993/94. Tellers van dat seizoen kunnen deze publicatie binnen afzienbare tijd tegemoet zien. In dit rapport zijn naast de reguliere resultaten van dat seizoen ook de tellingen in het Rivierengebied van zomer 1994 uitgewerkt. Tevens worden aantalsontwikkelingen van karakteristieke soorten gegeven op basis van de januaritellingen vanaf 1970.

In opdracht van het RIZA is SOVON bezig om oude watervogeltellingen van de Randmeren en het Beneden Rivierengebied in een database op te nemen. Voor de Randmeren gaan deze gegevens al terug tot het begin van de 60er jaren. Met de al eerder aangemaakte database voor het Rivierengebied is er sprake van een zeer omvangrijke en waardevolle set van gegevens waarmee watervogelontwikkelingen in de Zoete

Rijkswateren kunnen worden beschreven.

Genzen- en Zwanentellingen

Evenals de midwintertelling is het seizoen 1995/96 een enerverend gebeuren geworden. Leek het effect van de vorst in december-januari nog beperkt, de vorstperiode na half januari heeft duidelijk z'n sporen nagelaten. Overal in het land werden grote verplaatsingen waargenomen en doken groepen ganzen en zwanen op de meest onverwachte plaatsen op. Ook zijn grotere aantallen Wilde Zwanen, Toendrariet ganzen en Taigariet ganzen gemeld. Kortom: een echte strenge winter. Opvallend is verder de influx van Witbuikrot ganzen. Afgaande op de waarnemingen gaat het om meer dan 400 vogels: een ongekend aantal in vergelijking met eerdere strenge winters. De meesten verschenen in West-Nederland, maar er zijn er ook gezien op plaatsen ver in het binnenland. Fred Cottaar e.a.

hebben het plan opgevat deze influx goed te documenteren. Systematische en losse waarnemingen zijn welkom bij SOVON (t.a.v. Kees Koffijberg), en zullen tevens worden verwerkt in het BSP-nb.

Terwijl iedereen buiten van het winterse spektakel aan het genieten was werd er hier op kantoor gezweet om de aantallen van het seizoen 1994/95 op orde te brengen voor rapportage. Ook werden grote vorderingen gemaakt met de overzichtspublicatie Genzen- en Zwanenpleisterplaatsen in de jaren negentig.

